

Stanovisko výboru Společnosti hygieny a komunitní medicíny České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně k navrhovaným změnám státního zdravotního dozoru při poskytování stravovacích služeb

Výbor Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP se znepokojením sleduje snahy ministerstva zemědělství o to, aby v důsledku metanolové kauzy byla pravomoc kontrolovat restaurace a další provozovny stravovacích služeb odejmuta orgánům ochrany veřejného zdraví (resp. hygienickým stanicím) a předána kontrolním orgánům v působnosti ministerstva zemědělství (Státní zemědělské a potravinářské inspekci a Státní veterinární správě).

Výbor Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP jednoznačně konstatuje, **že pro takový přesun kompetencí nejsou žádné odborné důvody a prosazení této změny by v praxi vedlo ke zhoršení ochrany zdraví obyvatelstva v České republice.**

V současné době je rozdělení kontrolních pravomocí následující: dozor nad stravovacími službami je svěřen orgánům ochrany veřejného zdraví (resp. hygienickým stanicím). Výrobu a prodej potravin kontroluje Státní zemědělská a potravinářská inspekce, výrobu a v určitých případech prodej potravin živočišného původu Státní veterinární správa.

Z dosavadního průběhu metanolové kauzy vyplývá, že klíčovým problémem byla nelegální výroba alkoholu a prodej jedovatých alkoholických nápojů v obchodech a prodejních stáncích. Výboru Společnosti hygieny a komunitní medicíny nepřísluší komentovat činnost kontrolních orgánů v působnosti ministerstva zemědělství. Je však třeba konstatovat, že ve stravovacích službách byl problém zjevně nejmenší a návrh na odejmutí kontrolních pravomocí orgánům ochrany veřejného zdraví tak působí poněkud nemístně.

Argument, že dojde ke sjednocení státního dozoru nad bezpečností potravin a pokrmů, musíme odmítnout - není pravdivý. **Navržená novela zákona o potravinách pouze rozšiřuje kompetence kontrolních orgánů v působnosti ministerstva zemědělství, výkon státního dozoru v uvedené oblasti ve skutečnosti komplikuje a dále tříští.** Zatímco dnes kontrolují dodržování předpisů z oblasti potravinového práva a ochrany veřejného zdraví ve stravovacích službách výhradně hygienici, napříště by tuto činnost v restauracích, hospodách a barech prováděla Státní zemědělská a potravinářská inspekce a kontrolu zvěřiny Státní veterinární správa! Hygienickým stanicím by nadále byl svěřen běžný dozor ve školních jídelnách, nad stravováním v nemocnicích, domovech pro seniory nebo nad stravováním zaměstnanců. Výrobu a prodej potravin živočišného původu má kontrolovat Státní veterinární správa, výrobu a prodej ostatních potravin Státní zemědělská a potravinářská inspekce. Opatření při mimořádných situacích (poškození nebo ohrožení zdraví lidí, epidemie) by však stejně jako nyní byla na hygienických stanicích, resp. ministerstvu zdravotnictví.

Pokud by mělo dojít k efektivnímu sjednocení kontroly nad zdravotní nezávadností potravin a pokrmů pod jediný kontrolní orgán, muselo by dojít k přesunu kompetencí v opačném směru, tzn. veškerý dozor nad výrobou a prodejem potravin a poskytováním stravovacích služeb („od vidlí až po vidličku“) by bylo žádoucí předat orgánům ochrany veřejného zdraví v působnosti ministerstva zdravotnictví. Důvodů je proto celá řada: a) péče o bezpečnost potravin a výživu obyvatelstva je nepochybně důležitou složkou ochrany veřejného zdraví; b) pracovníci hygienických stanic jsou pro tyto činnosti odborně kompetentní; c) byla by dále posílena nezávislost státní správy v této oblasti. Ministerstvu zemědělství náleží starost o zemědělskou výrobu a potravinářský průmysl od rozdělování dotací až po jakost a značení potravin, dozor nad zdravotní nezávadností potravin a pokrmů

by však (už z čistě etického hlediska) měl stát zcela mimo resort zemědělství, aby byl vyloučen sebemenší střet zájmů.

Rovněž ze strany EU není striktně stanoveno, jak má být organizován dozor nad zdravotní nezávadností potravin. Je ponecháno na jednotlivých členských státech, jaký model zvolí. Rozhodně tedy neplatí, že dodržování nařízení EU z oblasti potravinového práva musí garantovat ministerstvo zemědělství. Nic nebrání tomu, aby celá tato oblast (s výjimkou prvovýroby, krmiv a zdraví zvířat) přešla do působnosti ministerstva zdravotnictví a jeho kontrolních orgánů.

Z hlediska **ochrany veřejného zdraví nicméně představují prioritu stravovací služby**; aby se minimalizovalo riziko ohrožení veřejného zdraví, jsou zahrnuty mezi činnosti epidemiologicky závažné (dle zákona 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví) a ze strany hygieniků je jim věnována náležitá pozornost. **Zdaleka přitom nejde jen o sledování původu potravin**, byť tento aspekt je probíhající metanolovou kauzou akcentován. Neméně důležité jsou kontroly dodržování provozní hygieny, zásad osobní hygieny a prevence infekčních onemocnění - včetně nezbytného posouzení zdravotního stavu personálu, zhodnocení konkrétní epidemiologické situace (i s ohledem na výskyt infekčních onemocnění u rodinných příslušníků) a možnosti dočasně vyloučit personál z pracovního procesu. **Pracovníci hygienických stanic mají pro tyto činnosti nezbytnou zdravotnickou kvalifikaci** a znalosti nejen z oblasti hygieny výživy a bezpečnosti potravin, ale rovněž z epidemiologie či hygieny práce. Při výkonu státního zdravotního dozoru v restauracích kontrolují dodržování hygienických předpisů v celé šíři – a to nejen z hlediska ochrany zdraví spotřebitelů, ale i zaměstnanců.

Zejména však musí být schopni posuzovat a hodnotit zdravotní rizika. Jedná se o alfu a omegu zdravotního dozoru – od kvalifikovaného posouzení zdravotních rizik se odvíjí už samotný plán kontrolní činnosti a stanovení priorit, a to s ohledem na epidemiologickou situaci, hodnocení zdravotního stavu populace, výsledky biomonitoringu či monitoringu dietární expozice a samozřejmě s ohledem na aktuální zjištění, týkající se možného ohrožení zdraví obyvatel.

Krajské hygienické stanice se také vyjadřují **k projektové dokumentaci potravinářských podniků a provozoven stravovacích služeb**, aby odpovídaly požadavkům na ochranu veřejného zdraví. Tím hygienici získávají ucelený přehled o těchto stavbách a jejich provedení, což představuje pro kontrolní činnost značnou výhodu.

Výbor Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP rovněž považuje za nezbytné zdůraznit, **že hygiena výživy je nedílnou součástí oboru „Hygiena a epidemiologie“ – tedy jednoho ze základních medicínských oborů**, orientovaných na primární prevenci nemocí. Zdravotnické vzdělání lze získat studiem na lékařských nebo zdravotnických fakultách, následně se pracovníci účastní specializačního a celoživotního vzdělávání. Tím jsou dány předpoklady pro kvalifikovaný výkon státní správy v dané oblasti.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti musíme konstatovat, že návrh ministerstva zemědělství bez relevantních důvodů vytrhává část státního zdravotního dozoru z působnosti hygienických stanic; dozor nad stravovacími službami se tak stane komplikovanějším a nepřehledným. Zejména však hrozí rozbití žádoucí komplexnosti státní správy v oblasti ochrany veřejného zdraví a pokles její akceschopnosti, a to i při řešení krizových situací. Pro zvládnutí krizové situace je totiž mimo jiné zapotřebí ovládat analýzu zdravotních rizik a dobře znát místní poměry, právě na základě rutinních kontrol. Přesunem kompetencí tak vznikne problém – hygienici budou odborně způsobilí k analýze

zdravotních rizik, ale znát terén z každodenní praxe již nebudou. Naopak pracovníci kontrolních orgánů v působnosti ministerstva zemědělství budou obvyklé poměry v terénu znát, ale nebudou mít dostatek zkušeností ani potřebnou kvalifikaci pro adekvátní zhodnocení zdravotních rizik za mimořádné situace.

Výbor Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP proto vyzývá odpovědné činitele, aby v tuto chvíli učinili vše pro odmítnutí navrhované novely zákona o potravinách a pro zachování stávajícího stavu; zároveň doporučuje, aby celá oblast potravinového práva (s výjimkou zemědělské prvovýroby, krmiv a zdraví zvířat) a ochrany veřejného zdraví byla v budoucnu svěřena do působnosti ministerstva zdravotnictví a jeho kontrolních orgánů.

Doc. MUDr. Pavel Dlouhý, Ph.D.
předseda Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP
vedoucí Katedry preventivního lékařství 3. lékařské fakulty UK, Praha

MUDr. František Kožíšek, CSc.
místopředseda Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP

Doc. MUDr. Dana Müllerová, Ph.D.
místopředsedkyně Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP
vedoucí Ústavu hygieny a preventivní medicíny LF UK v Plzni

Doc. MUDr. Jaroslav Kříž
vědecký sekretář Společnosti hygieny a komunitní medicíny ČLS JEP

Prof. Ing. Zdeněk Fiala, CSc.
přednosta Ústavu hygieny a preventivního lékařství LF UK v Hradci Králové

MUDr. Stanislav Wasserbauer
vedoucí dislokovaného pracoviště Státního zdravotního ústavu pro Kraj Vysočina

Prof. MUDr. Vladimír Janout, CSc.
vedoucí Ústavu epidemiologie a ochrany veřejného zdraví LF OU v Ostravě

Prof. MUDr. Kamil Provazník, CSc.
Katedra preventivního lékařství, 3. lékařská fakulta UK v Praze

Doc. MUDr. Helena Kollárová, Ph.D.
přednosta Ústavu preventivního lékařství LF UP v Olomouci

MUDr. Jan Ševčík
vědecký sekretář Společnosti pro výživu, Praha